

L-EWWEL WIRJA TA' GHERFI

Sa fl-aħħar wara hafna tiġbid mil-lum għal għada, wara hafna biża' u taqtiq ta' qalb, wara hafna nfili fis-sħana ta' Lulju, sa fl-aħħar fl-ist mill-eżamijiet, u fl-ist b'wiċċ il-ġid. Fadt nifs twil! Min għadda minn dal-baħar biss jaf x'jiġifieri tgħaddi l-btajjel tas-sajf, lieles minn kull hsieb ta' kotba, ta' tagħlim ta' eżamijiet, tiġri u titmierah mal-libieb minn fil-ghodu sa bil-lejl. Fraħt u miegħi ferah kullhadd id-dar, għax lili kienu jistennew biex nitilqu għal San Pawl il-Baħar.

U tlaqna dak in-nhar fil-għaxija mill-Belt moħmija mis-sħana ta' Lulju lejn ix-xtajta ta' S. Pawl il-Baħar. L-anqas ilhaqna wsalna li ma darux magħlina kemm ġirien u libieb kellna hemm-hekk, jifirħu bina u jistaqsuna elf haġa. Minn dak il-hin bdejt il-hajja li kellha tmissini t-taħbit qalil ta' disa' xhur skola u xahar eżamijiet.

Jumejn wara, xi siegħa qabel inżul ix-xemx, mort nagħmel zjara lil Ġanni ta' Nardu, bidwi haħib tagħna, li kellu r-raba' tagħna, li kien johdilna hsieb id-dar fix-xitwa u jiġi jaqdfilna meta noħroġu mistadu, u kellu r-razzett taħt il-għolja tal-Wardija. Malli dħalt mix-xatba 'l ġewwa, narah ġej lejja, għajnejh jiddu bil-ferħ u fommju jtibbesem, u minnufih b'diet niezla fuqi xita ta' tislum u mistoqsijiet: "Ara s-sanjur! Meta ġejtu! Meta ġejtu? Kif int? Kif inhu l-papà? Il-mamà tajba? Kullhadd tajeb? Domtu ma ġejtu! Kemm ilni nixtieq narakom!" Wara ftit ġiet wkoll Żeża, mart Ġanni, u magħha xita oħra aktar sfiqa ta' tislum u mistoqsijiet, li għalihom wegħibt fil-qasir: "Kullhadd tajeb! Ġejna l-bieraħt l-ula."

Xhin birdet ftit dik l-ewwel heġġa tal-laqqha tagħna, Ġanni tellâni fuq, fis-setaħ. Żeża ġebitli sigġu minn ġol-ġlorfa, qieġħu tal-għuda: li qagħdet fuq xkora nofsha minnija bil-ful jew bix-xgħir, ma nafx; Ġanni nixtehet fl-art b'saqajh mindudin quddiemu, u tilla ta' xi seba' snin il-art hdejn riglejn ommha.

—U hekk, sur Dward! beda jgħid Ġanni, afina dejjem hawn nithabtu biex nieklu loqma ħobż. Imma r-raba' das-snin qiegħed jagħtina fuq wiċċna wisq.

Kullhadd jithabat fid-dinja, wegħibtu jien, min f'haġa u min f'oħra. Inti tithabat fir-raba' u jien nithabat fl-iskola.

—Hekk hu! Issa kemm baqâlek biex tilliaq tabib, sinjur?

—Sena oħra. Bħal daż-żmien sena, jekk Alla jrid, inkun tabib.

Alla jbierek! U kif ighaddi ż-żmien! Niftakrek daqs-xejn ta' tifel ta' xi sitt snin jew sebgħa u 'l oħtok li kellha xi tmien snin, tiġru u taqbzū donnkom żewġ friefet, tidhku u tin-bxu 'l xulxin. Darba kontu sa tgħalluni. Kontu hawn għandi t-tnejn, inti mort tixxabat ma' dak il-ħajt biex iġġib bejta għa-safar, sieqek tiżloq u inti taqa' għal isfel. Mn'Alla li fl-art kien hemm xi erba' qattiet tiben u b'hekk ma gralek xejn, anqas biss barxa ma kellek. Imma li ma ġejtx fuq dak it-tiben, ma kontx teħlisha ħafif! U oħtok l-ewwel werżqet twerżiqa bil-qatgħa li ħadet, imbagħiad. xħin ratek fuq it-tiben, infexxet tid-ħiak kemm tiflaħ. Eh! it-tfal dejjem tfal. U hi x'aħbarha? Ilni ma naraha.

—Tajba! Taf inti li kienet iżżewwġet! Marret toqgħod tas-Sliema. Xahrejn ilu kellha l-ewwel tarbija. Is-sajf l-ieħor kienet tiġi hawn sikwit ma' żewġha, imma issa ma tkunx tista' tiġi ħlief xi siegħa wara nofs in-nhar.

—Kemm nixtieq naraha!

* * *

Kif konna nitkellmu, għajnejja marru fuq it-tifla ż-żgħira ta' Ġanni, li kienet mixħuta ħidejn riġlejn om nha tilgħab ma' kelb ċkejken, xagħru abjad muswaf, issa tqabbzu, issa taqbadlu sa-qajh ta' quddiem u twaqqfu fuq ta' wara u tmexxih jew iżżeffnu fuqhom biss, issa tħaddnu magħha u tkellmu u tridu jkellimha u tressaq wiċċha ma' wiċċu u xoftejha ma' xoftejh biex bħall-kioku jifhem aħjar xinhi tgħidlu. Tgħaxxaqt inħares lejha, imma dak il-ħin ħassejt għerri jbaqbaq ġewwa fiġa, u jrid ifur u jixxerred għall-ġid ta' għajri. Bil-ħlewwa għidt lit-tifla ta' Ġanni:

—Eh! binti, tressaqx il-kelb ma' wiċċek għax jagħmillek mimmi.

—Ma jigdimx! weġbitni ftit mistħija.

—Imma jista' jagħtik il-mard.

—Mhux marid il-kelb tagħna!

Moħħ ta' tifla ta' seba' snin ma setax jifhem il-għaġeb ta' għerf li dak il-ħin kont sa nsawwab fuq id-dinja miġbura, għalija, f'dak ir-razzett u f'dawk iż-żewġ bdiewa. Dort lejn Ġanni u għidtu:

—Ġann, għandek taf li ġisimna mhux bħall-ġisem tal-bhej-jem; dak li hu tajjeb għalina jista' jkun ħażin għall-bhejjem; u dak li ma jagħmelx deni lill-bhejjem, lilna jista' jagħmilna deni kbir. Issa ara, dak il-kelb jista' jkollu xi dud irqiq, irqiq li bil-għajnejn ma jidherx u li lill-kelb ma jagħmillu ebda ħsara, qisu ħaġa mejta, iżda malli jidħol fil-ġisem tal-bniedem, kull waħda minn dak id-dud issir mija u elf, u lill-bniedem jagħmlulu deni kbir, imarrduh. Ħa nfiehmek aħjar. Ara, għan-

dek dik iż-żerriegħa tal-bettieħ fuq ix-xriek. Issa biex tinbet fejn trid tiżragħha?

—Fil-għalqa!

—Tajjed. Issa jekk tiżragħha fit-trab tat-triq, jew ġox-xaħx, tinbet?

—Le ma tinbet!

—U jekk tiżragħha ġor-ramel hiedejn il-baħar?

—X'jidhirlek!

—Hekk hu d-dud tal-mard, fil-kelb jibqa' bħal haġa mejta u fil-bniedem inissel, joktor u jagħmel deni kbir.

Ġanni u martu, Żeża, kienu qegħlin jisimgħuni bla ma jpettu xfar għajnejhom. Klie-ni kien donnu nixxifhom. Għalhekk rabbejt il-hila iżjed u zidt ingħidilhom:

—Hażin ukoll li l-klieb u qtates tagħtuhom jieklu mill-platti li tieklu fihom intom, jew thalluhom jilagħqu platti, borom skutelli u x'naf jien, għax minn ilsienhom għandu mnejn jefel mal-platt xi dud li jġib il-mard fil-bniedem.

—Meta miet Dun Nikol, ma nafx tiftakrux int, għax kont għadek żgħir meta miet, qabżet qalet Żeża, in-nies haġuha li miet b'xi marda tal-fwied, u kullhadd kien iġħid li rikeb il-mard, għax kien iħalli l-klieb, li kien iħobbhom daqs daw' għajnejh, jieklu mill-platti tiegħu u saħansitra jieklu miegħu fuq il-mejda. Ma nafx x'naqbad ingħid, imma din ma tinzillix malajr; aktar naħseb li Dun Nikol, jaħasra, kellu xi marda minn ġewwa; kien ilu sejjer lura, minn qabel ma kien iħobb il-klieb; u terġa' kellu fih li miet bil-mard ta' ġewwa wkoll.

Hassejt l-art taħti tiftarrek; qalbi hebritni b'xi waqgħa, u l-waqgħa ma dametx ma ġiet Żammejt shiħ, u b'lehen mejjet, għidtilhom:

—Mhix haġa kbira! Jista' jkun li dak il-qassis ħa l-mard mill-klieb. Aħna t-tobba nagħharfu l-marda, imma mhux dejjem nagħharfu mnejn hi ġejja l-marda. Taf xinhu, il-mard ma jġix waħdu. B'xejn ma timradx.

—Għax tkun miktuba hekk, qabeż iġħid Ġanni, li wara l-kliem ta' martu ried hu wkoll jagħti daqqa oħra lill-għerf tiegħi. Intom timlewlna rasna b'ħafna flieles, u jekk wieħed joqgħod jaħseb iżzejjed, jitlef mohħu. Ara, sentejn ilu maradli t-tifel il-kbir bid-deni; għall-ewwel ma kellimniex tabib; wara ġingħa kellna ndaħħluh u beda jsaqsina elf haġa: "Jixrob ħalib? Jiekol ġbejniet? Il-ħalib tgħalluh? Qis li ma tagħtuhx ħalib li mhux ingħolli!" Lit-tabib għidnielu iwa, għat-twissijiet kollha li tana, imma għamilna biss dak li deħrilna. Il-ħalib bqajna nagħtuhulu shun minn driegħ il-mogħża, bla ma ngħalluh xejn; għax il-ħalib ma jistâx ikun li jġib il-mard; bil-ħalib trabbejna. Taf biex

ħallieh id-deni? Bix-xewk! konna ngħallulu x-xewk u nagħtuh jixrob l-ilma tiegħu. Mhux bil-ħalib imgħolli!

—Għamilt ħażin ma smajtx mit-tabib, u kieku ibnek miet jew baqa' marid, kien ikollok ħtija quddiem Alla. Isma' din: kieku nagħtik frotta, frotta sabiħa, safra qisha tad-deheb li bħalha Malta ma hawnx, rieħa tfuh u togħima tajba, u ngħidlek: Wieħied minn kull mija li jieklu minn dal-frott, jaqa' u jmut mal-ewwel daqqa ta' sinna li jagħtiha. X'tagħmel? Tekolha?

Ġanni ma wegħibx. Ħass ruħu mirbuħ, u jiena qawwi bir-rebħa tiegħi zidt ingħidlu:

—Mela jekk ħaġa tagħmel deni lil wieħied minn kull mija, aħseb li dan il-wieħied tista' tkun int.

—Inna taf xi ngħid jien, jekk ma tkunx waslet il-mewt ma tmutx, u jekk tkun waslet, tagħmel x'tagħmel ma żzommhiex. Ara, jien għandi ħamsa u ħamsin sena u qatt ma mradt aktar minn jumejn. Ħajti dejjem fir-raba' u mal-bhejjem. Ħalib qatt ma għallejtu, bħal ma tridu intom; dejjem ilma tal-bir nixrob, u jekk nurfes żġieġa u joħroġli d-de nm, immur fil-għorfa, insib biċċa għanqbuta kollha trab, inqegħidha fuq il-gerħa; id-demmi jieqaf u wara ftit ma għandi xejn. It-tabib kieku jimlieli ras daqs qartalla! Nizzżiħajr l'Alla nħossni p'saħħti sewwa. U missieri kellu sitta u tmenin sena meta miet, u missieru għalaq id-disgħin. Ma kenux iġġaddu ħajja aħjar minna; xogħol u taħbit u għaks kienet il-ħajja tagħhom, u madankollu kellhom għomor twil. U ħu missieri, Toni, ta' sebghin sena kien għadu jiekol nofs artal għaġin u jgerrem il-ful ingaljat bi snien. Li ma kienx għax għaddieħ riħi ħażin, kieku għadu ħaj; ma kellu lebda marda; miet b'laħmu u xalimu. X'irrid ngħidlek? Ta' kullħadd kif tkun miktuba!

—Taf xi hu l-inna? għidtlu bi tbissima, li ħadd ma jaf kif inhi miktuba tiegħu. Għalhekk jaħtieġ li wieħied jisma' mit-tabib, għax it-tabib ma jitkellemx minn rasu, ma jaqlax minn żniedu, iżda jitkellem bid-dawl ta' dak il-għerf kbir li Alla xerred fil-ħolqien.

* * *

Kien sar il-ħin u jien qomt biex immur. Ġanni u Zeża qamu wkoll biex iwassluni sal-bieb. It-tifla ż-żgħira kienet tongħos b'rasha max-xkora. Wara ħafna: "Selli għalihom, ej-jew oqogħdu, ejjew intom ukoll", qbadt il-mogħdija lejn id-dar, u t-triq kollha nħewden fuq din l-ewwel wirja ta' għerfi.